

# Het domineeshuis wordt (te) duur

Jan van 't Hul

9 november 2023 14:28 Gewijzigd:

9 november 2023 14:37



V.l.n.r.: Laurent de Joode, dr. H. Klink en Kees Verspui. beeld RD, Anton Dommerholt

## KERK & RELIGIE

Op een hoge donk in het centrum van Hoornaar staan de hervormde kerk en de pastorie broederlijk naast elkaar. Ze horen bijeen, willen onafscheidelijk zijn.



Als pastor loci bewoont dr. H. Klink al dertig jaar de pastorie aan de Dorpsweg in Hoornaar. Het grote huis dateert uit 1874 en gaat schuil achter twee enorme platanen. Links en rechts van de voordeur zitten twee hoge ramen in de gevel. Op de verdieping erboven zijn er vijf. Daarboven bevindt zich een omlopend schilddak met twee dakkapellen.

Ds. Klink en zijn gezin hebben met veel genoegen het grote huis bewoond. In juli volgend jaar gaat hij met emeritaat en zal hij het huis verlaten. „Dit is natuurlijk een mooi huis, een echte pastorie. Hier heb je als predikant de ruimte om mensen te ontvangen en de rust om te studeren. Maar wat ook belangrijk is, dit huis staat naast de kerk, midden in het dorp. De kerk en de pastorie zijn gebouwd op een donk, op een hooggelegen plaats. Daar gaat iets van uit. Het is alsof de kerk automatisch een belangrijke plaats inneemt, ook bij mensen die zondags niet naar de kerk komen. Deze twee gebouwen markeren het belang van het Woord in de samenleving. Die uitstraling mis je toch echt als je een pastorie hebt midden in een nieuwbouwwijk.”

Kerkvoogd Laurent de Joode: „Dit kerkgebouw en deze pastorie zijn van belang voor het hele dorp. Natuurlijk vormt zo'n huis een flinke kostenpost voor de kerkelijke gemeente, maar wat is het alternatief? Als we het willen verkopen, zijn we het zo kwijt. Maar weg is weg. Nee, dat is niet wat we willen.”

Als volgend jaar ds. Klink met emeritaat gaat, komt er hopelijk een andere predikant, zegt De Joode. „Komt de volgende pastoriebewoner met een gezin met vijf kinderen hierheen, of is hij alleenstaand? Dat maakt voor een pastorie wel verschil.”

Kees Verspui, ook kerkvoogd: „Deze pastorie hoort al 150 jaar bij de kerk. Het onderhoud ervan en de stookkosten zijn altijd al hoog geweest. Dat is voor ons niet iets nieuws. Zo'n pastorie kost wel iets, maar stel je voor dat een nieuwe bewoner op zondagavond tijdens de kerkdienst een feestje bouwt in de achtertuin, of gaat barbecueën. Dat wil je als kerk niet. Wij hebben er veel voor over om dit pand aan te houden. Als je het verkoopt, moet je ergens anders in het dorp iets geschikts terugkopen. Dat zou in Hoornaar nog niet eens erg meevallen.”

De pastorie in Hoornaar is een rijksmonument. De Joode: „Je mag er dus niet veel aan veranderen of verbouwen. Zou je bijvoorbeeld een extra ingang willen aanbrengen bij de studeerkamer, dan is dat niet zomaar geregeld. Het is de vraag of je dat met een rijksmonument mag doen. Zonnepanelen op het dak leggen is ook niet toegestaan. En dit huis is op het zand gebouwd, dus vloerisolatie aanbrengen is ook niet mogelijk.”

Verspui: „Je ziet ook wel dat andere kerkelijke gemeenten zo'n groot huis splitsen, half voor de dominee, half voor gebruik door verenigingen, bijvoorbeeld. Je zou ook de bovenverdieping kunnen verhuren aan andere bewoners of aan een administratiekantoor. Maar als kerk willen wij vooralsnog toch graag dat dit een pastorie blijft.”



De pastorie van de hervormde gemeente in Hoornaar. beeld Cees van der Wal

Beide kerkvoogden wijzen erop dat de pastorie 25 jaar geleden nog geheel gerenoveerd is. Daaraan heeft het hele dorp bijgedragen, kerkelijk en niet kerkelijk.

De Joode: „De hervormde kerk van Hoornaar is echt een dorpskerk. De kerk is van het dorp en de dominee kan bijna overal binnenlopen. Ze horen bij elkaar, deze kerk en deze pastorie. Als de ene wegvalt, lijdt de andere schade. Het zou een verlies voor de gemeenschap zijn. De dorpskerk hoort bij het dorpsleven.”

## **Kohlbruggiaans**

Voor ds. Klink is nog van belang dat de Hoornaarse kerkelijke gemeente al meer dan een eeuw „een kohlbruggiaans-ethische inslag” heeft. „Mede door toedoen van predikanten met die inslag kennen we hier nog iets van een volkskerkgedachte. Er is connectie tussen kerk en dorp. In Hoornaar hebben niet veel mensen uitdrukkelijk aversie tegen het geloof. Veel liever trekken we samen op. Er is waardering tussen kerkmensen en de meeste niet-kerkmensen. De meeste mensen vinden dat dit huis echt bij de kerk hoort.”

### **Trend van teruggang**

Het oude domineeshuis lijkt op z'n retour. De bekende pastorie naast de kerk is te groot, vraagt te veel onderhoud, is nauwelijks warm te stoken. Wat nu?

Voor veel kerkelijke gemeenten is het aanhouden van een kerkelijke dienstwoning voor de predikant geen haalbare zaak meer. Een groeiend aantal voorgangers kiest ervoor om zelf voor een woning te zorgen.

De Vereniging Kerkrentmeesterlijk Beheer (VKB) spreekt desgevraagd wel van „een zekere trend van teruggang” van het aantal bewoonde pastorieën, maar exacte gegevens door de jaren heen zijn niet te geven. Joost Schelling, directeur van de VKB, schat in dat deze trend nog steeds een neergaande lijn laat zien. „Die trend wordt echter ook veroorzaakt door het teruglopend aantal fulltime predikantsplaatsen in Nederland.

Daardoor is het aanhouden van een eigen pastorie niet altijd meer nodig, of wordt de pastorie niet gebruikt omdat de parttimepredikant zelf in een woning elders heeft voorzien. Voor sommige gemeenten biedt de verkoop van de pastorie een mooie gelegenheid om te kunnen investeren in het kerkgebouw of om het dalend vermogen aan te vullen.”

Schelling ziet nog een andere trend: „Er zijn ook kerken die er bewust voor kiezen om de pastorie juist wel aan te houden. Voor hen is het bezit van een pastorie een belangrijk gegeven om de gemeente aantrekkelijk te houden voor een predikant. Ook is het zo dat predikanten door de dure woningmarkt niet vanzelfsprekend in staat zijn om een eigen woning te kunnen aankopen. Dat maakt het bezit van een pastorie voor de kerkelijke gemeenten toch ook weer tot een aantrekkelijk gegeven.”

### **D’Olde Pastorie als ondernemershuis**

Aan de Stationslaan in het centrum van Nunspeet staat een hoekig oud pand. Vaag op de grijsgeschilderde gevel staat nog: ”d’Olde Pastorie”. Strak eronder staat in grote letters de naam van uitzendbureau Getwork.

D’Olde Pastorie werd opgeleverd in het jaar 1958. De eerste bewoner was ds. W.P.H. Pouwels (1927-2017). Inmiddels is het pand allang geen domineeshuis meer. Links ervan bevindt zich een kledingatelier, rechts zit Grand Café Dutch Pub. Achter de voormalige pastorie staat de Driestwegkerk uit 1903. De neogotische zaalkerk is in gebruik bij de protestantse gemeente Nunspeet en de christelijke gereformeerde kerk Ichthus.

De benedenverdieping van d’Olde Pastorie wordt gebruikt door uitzendbureau Getwork. In een ruim vertrek op de bovenverdieping zit Caspar Norg aan tafel. Hij is de hoofdhuurder van het pand, verhuurt een deel ervan door aan jonge ondernemers uit de regio Nunspeet. Norg is eigenaar van een marketingbedrijf en beheerder van De Grote Sprong, een stichting die beginnende ondernemers helpt om van hun bedrijf een waardevolle onderneming te maken.



Nunspeet. beeld RD, Anton Dommerholt

Norg is geboren in 1973 en is in de kerk achter de pastorie gedoopt door ds. J. van Wattum. Deze predikant stond in Nunspeet van 1965 tot 1976. „Dit was toen de gereformeerde kerk van Nunspeet. Na de totstandkoming van de Protestantse Kerk in Nederland is de kerk overgegaan naar de protestantse gemeente. Nu maakt ook de christelijke gereformeerde Ichthusgemeente er gebruik van. Ik weet nog dat ik in die kerk naar de kindernevendienst ging. Een straat verderop ben ik opgegroeid.”

D’Olde Pastorie was het domineeshuis van de gereformeerde kerk. Norg weet dat nog. „Het was echt een pastorie. Dat staat helder op mijn netvlies. Maar wij kwamen daar nooit, want daar woonde nu eenmaal de dominee. Wat hadden wij daar te zoeken?”

Van 2002 tot 2020 was het pand in gebruik bij een winkel in woonaccessoires. Daarna stond het leeg. Norg had plannen voor de stichting De Grote Sprong. Hij kon het gebouw huren, maar wordt er binnenkort de eigenaar ervan. Het is een enorm gebouw, met bijna 300 vierkante meter woonoppervlak, en een inhoud van zo’n 900 kubieke meter. De hoofdkleur vanbinnen is nu wit, met hier en daar donkergrijze accenten. In sommige vertrekken liggen nog de planken vloeren van de pastorie. In de hal ligt ook nog de oude tegelvloer.

### **„Een pastorie die me omarmt”**

Langs de Buorren in het Friese dorp Rottevalle, boven Drachten, bevindt zich de oude hervormde

kerk. Aan de overkant staat de pastorie uit 1884. In het grote domineeshuis woont Louise Pezie.

De kerk (1724) is al jaren niet meer in gebruik voor erediensten. Rondom liggen de graven, van heit en mem, van pake en beppe, en van een zoon: "overl. op de bloeiende leeftijd van 20 jaar". Op een van de zerken staat "Een lichtstraal voor het grote Godsgebouw, [Ps. 73:13](#), ber.". Dit is een akker vol "dankbare herinneringen" aan hen die reeds zijn voorgedaan. De torenklok wijst kwart voor elf.



Rottevalle. beeld Sjaak Verboom

De pastorie is van het klassieke model. In het midden de dubbele voordeur met bovenlicht, links en rechts ervan twee hoge ramen. De bovenverdieping heeft er vijf. Het huis heeft dertien kamers, zes beneden, zes boven, en één op zolder. Er woont allang geen predikantsgezin meer. Jaren heeft het dienst gedaan als huisartsenpraktijk. Sinds 2018 is Louise Pezie bewoner van deze voormalige pastorie. Een halfjaar geleden overleed Frits Asselbergs, haar man.

De grote achterkamer heeft uitzicht op een tuin vol berken-, fruit- en naaldbomen. Mevrouw Pezie houdt van glas en oranje keramiek, van boeken, moderne kunst en schilderijen. Klassieke muziek klinkt zacht uit de speakers.

Dit is wel een kast van een huis voor een vrouw alleen.

Louise Pezie: „Dit is een heerlijk huis. Het is wel groot, maar niet te groot. Ik geniet van ieder vertrek. Ik ben nu alleen, maar wil hier niet weg. Dit is een huis dat me iedere dag omarmt.”

Maar, met permissie en veel respect, zo'n enorm huis op uw leeftijd? „Mijn moeder werd 94.”

Financieel vraagt zo'n oude pastorie wel wat offers. „In 2018 wilden we heel graag dit huis kopen. We hadden er zin in. En we konden het ook betalen. We hebben het op laten knappen en nu verkeert het in goede staat. Het is een rijksmonument, je mag er dus niet veel aan veranderen. Maar dat wilden we juist ook niet. We voelden ons zeer bevoorrecht dat we hier mochten wonen. Maar, het is waar, met een minimuminkomen red je dit niet.”



Louise Pezie in de voormalige pastorie in Rottevalle. beeld Sjaak Verboom

Dat veel kerkelijke gemeenten een dergelijk huis voor het predikantsgezin niet meer kunnen betalen, is wel spijtig, vindt mevrouw Pezie. „Zo'n pastorie brengt natuurlijk nogal wat stookkosten met zich mee. Hij vraagt veel onderhoud en moet vaak aangepast worden aan de nieuwe eisen van duurzaamheid. En als er steeds minder mensen naar de kerk gaan, dan loopt dat een keer spaak. Kerken hebben het toch al moeilijk. Dat religie in Nederland teloorgaat, dat ze zelfs aan het verdwijnen is, dat is een groot verlies. Daar wordt ons land niet beter van. We worden er geestelijk steeds armer door. Maar daar kan dit huis ook niets aan doen.”

Enthousiast maakt Louise Pezie een rondje door het huis. De tocht voert langs het inpandige koetshuis („hier stond vroeger de lijkkoets van het dorp geparkeerd”), de badkamer, een keuken met een rood aanrecht, de opkamer vol boeken en tijdschriften. Het gaat trapje op en trapje af, nu naar de eetkamer, en de blauwe kamer, en nog een badkamer en de logeerkamer. Boven bevinden zich een werkkamer, een computerkamer, een slaapkamer, en nog een en nog een. Pezie: „Voor zo'n huis moet je liefde hebben. Je moet ervan houden.”